

Landskap: Skåne

Upptecknat av: A. B. Halkenius

Härad: Färs

Adress: Lund

Socken: S. Åsum

Berättat av: Blisab. Ramel

Uppteckningsår: 1941

Född år: 1860, Hockholm.

Julen.

Flickorna handarbetade för jul. s. 1.

Häkten.

s. 2-5.

Bryggden.

s. 6-7.

Rödvin o. sherry t. varje mid-

dag.

s. 6.

"Rullbrännvin."

s. 6.

Julbaket.

s. 8-9.

Advent.

s. 10.

Lusis firandet.

s. 10.

Gamla fick mat o. kläder v.

jul.

s. 11-12.

Tiggare.

s. 12.

Tjänstefolkets julgämn.

s. 13.

Skriv endast på denna sida!

L. u. F. 34

H. G. 17

L. u. F. 22; 25

L. u. F. 32

Ulmars H. 14

H. G. 3

Prästen o. kloakaren fingo intet till jul.	s. 13-14.	Register
"Vilt" som presenter åt bekanta när man jagade.	s. 13.	
Fest för barnen på gården.	s. 15-16.	
Julklappar.	s. 17-18.	19-20.
Mat ordningen på julafton.	s. 19-	21-22. 24-25
Julgran.	s. 20, 21, 28.	
Julmtte.	s. 23.	
Julottan.	s. 26.	
Lägga pengar på altaret - koltikt.	s. 26.	
Böva i gröten nyårsafton.	s. 27.	
Dans kring granen.	s. 29	
Var hade man ej framför dörren för när nu brukas det.	s. 29	
Kärrar sattes ut i rabatten.	s. 29-30.	
Stör ut säd till fasanerna och repphönsen.	s. 30.	

ACC. N:R. M. 7283:1-32

III
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Furstinnan Wedel gav hästarna extra
förplägnad till jul.
Luffarchern.

s. 31.

s. 31-32.

Register

Utgåfån 14 dagar före jul samla-
des några flickor i tur och ordning
hos varandra. Då fingo de ligga
hos varandra över natten. Då fick
man en liten kaffepanna och vi
hade man köpt bullar innan och
så ^{så} man kring den öppna brasan
ända till klökan 3 på natten och
handarbetade och drack kaffe och
pratade. sedan gingo vi till sängs
och då lägo vi och pratade hela nät-
terna om olika små kurser. "Han
har flirtat för mig." "Älle" "han gör
sig till för mig" brukade man säga.
Detta var i Hålsingborg på 70-talet

Vi slaktade vauligen 2 ggr. om året. Till jul 1 ko och 2 grisar. Detta gjordes i början på december. På senare år när det ej gått åt så mycket mest har vi sålt halva korn till slaktaren i Jöto. I februari eller mars slaktades 1 gris och på hösten i oktober 2 grisar.

Först slaktades djuren den ena dagen och nästa dag när de kallnat kom slaktaren igen och styckade den nästa dag.

Under slakten lämnades några bitar till chauffören, bokhållaren och ladvogden, och likaså till dem som varit med vid slakten och till de gammal som hjälpt till.

Slaktaren skulle ha oxsuppen när han

L. U. F. 32

åt middag.

Dagen efter slakter ål man alltid
den goda paltan med lingon. Den kök
sig inte till julen så den fick man
äta upp innan.

Grisfötternas lades i ådricka eller stektes
och grillerades.

Vill korvlagningen tog man så mycket
man så möjligt vis kunde skära bort
ifrån skinkorna, 1 bage och ocköb.

Potatiskorv lagades av 1 tuddjedel pota-
tis, 1 tuddjedel fläskkött ö 1/3 ocköb. En
del av potatiskorven röktes och kalla-
des då för bräckekorv.

Vill prinskorven använde man smala
färgjälster. Vill medonast större fjälster.
Svinkorvet röktes i synnerhet vid
julen. Det dekorerades sedan med jul-

? Har lagades
paltan och
hursen varken
den?

äpple i munnen och med sitenapp.
per.

Allt köttet maldes för hand och
korven stoppades för hand genom korv-
horn.

I leverkorven som lagades till her-
skapet lades äpple.

Till folket lagades en särskild lever-
korv som det inte var så mycket spräck i.

Lungkorv lagades utav lunga och hjärta.
Av de 4 skinkorna sockersaltades två
och de två andra saltades med. De
före varo avsedda för herskapet och
de senare för tjänaarna som alltså
fick saltad mat även till jul.

Buljongkokningen var också mycket
viktig. Man fick tre olika sorters bul-
jong - den tredje kunde man dock

endast använda till att spjåda ut
med. På höstslakten 1914 kokades
mycket buljong av när dottern på
gården i augusti följande år giftes
så var det fortfarande tillräckligt
med buljong för att bjuda de 75 bjud-
gästerna därpå. Den konserverades
på gamla champagnesflaskor och
rödvinflaskor som halsades. För
på kallskålen konserverades buljongen
i stekrus med en flätkaka över - men
då höll den sig ej så länge.

En annan slaktens plöskade gummor
konserveras.

På somliga gårdar Snogsholm och Öveds-
bladet där slaktades 20 st. gäss till julen,
som röktes och saltades.

Vid vinöslakten fick man också 7 kallskå-
lar och svampfilier och rensbjäll.

Till jul bryggdes öl i ötkar stora som
bykkar. Bottenutren skulle vara kvar
från år till år därför blev ölet så
starkt och gott. Somliga hade rökt
malt (t.ex. Pipers, på Sörsjöholm och
på Frödeberg). Det blev då mycket svart
öl. Det bästa julelet fanns på Öveds-
klostet för det lagades av kolt malt.
Hos oss bryggde vi också av kolt malt.
Vrsta julelet hade vi alltid mycket
vin. Rödvin och sherry till varje mid-
dag. I Jästäderna ville de också gärna
ha "rullbrännvin". Det var sådant bränn-
vin som passerat skvatorna och "rullat"
ordentligt på fjön. Min pappas bror
amiral Peyron hade alltid sådant
med sig.

ACC. N:R. M. 7283:7.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Det var byggknapigan som hade bygg-
ningen om hand. Hon hade gjort det;
20 år och var mycket sticlig. Det skulle
äro varenda dag. Det var ungefär i
början på december som byggningen
började - ungefär samtidigt med att man
lutade fisken.

Hugedäi 1 vecka innan julen bakades i bygghusugnen det grova svarta brödet av grovt sammalat mjöl. Av en del av denna degen gjordes kavringer till herrskapet. För kavringsarna blandade man litet sirap i degen och sedan delades bröden och torrades. Fjärrarna fringo det grova brödet. Och så bakades rågsiktebröd till fjärrarna. För vår tåkning bakades vörtbröd och surstekt bröd ibland.

Och så bakades vetebröd i lever och vetebullar i form av S och kringlor och flätor.

För fjärrarna bakades en sällsynt sorts vetebröd av en sällsynt mjölsort. Till dem bakades 3-4 sorters pypparkakor och andra kakor ej fullständiga som herrskapskakor.

ACC. NR. M. 7283: 9.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Vill nyårsafton och 13-afton baka
de man nytt färskt vetekröd. I en
jul hade vi alltså saffran i krödet
och mycket sukt och korinder.

Pöpparkakorna lags ut i alla
måjligen former. ~~hins lags~~

I.e Advent har aldrig firats på något särskilt sätt, man tyckte endast att det var en högtidlig dag. På de sista åren har det varit en vespergudstjänst med nattvardsgång.

Lucia firades aldrig här. Det var endast upptäckningar som flyttat ned till Skåne. Men nu börjar även andra göra det. Minn barn i Malmö baka fika den dag en or att deras lilla flicka får blå ut sig till Lucia och bjuda sina föräldrar på kaffe med krus i häst.

L. H. F. 32

På Maltstorp visste man vilka som skulle komma till julen. Det var en gammal skomakar kvinna som kom i alla år. Jag hade under årets lopp samlat alla dessa kläder som denna den Jönsson skulle få. Hon kom till julafton. Det slaktades en värshild (14 dagars) kalv och den delades upp till alla dessa gamla som skulle få. Vi brukade även ta några av de lite sämre bitarna från den stora slakten. Huskätterskan hade delat upp köttstyckena och jag hade vägt upp kaffe och socker. På julaftons morgnadslogs detta in i olika paket som städgärdspojken fick komma upp och hämta vid 10-tiden och sedan fara och dela ut dem till de gamla, eller fattiga bland

statare eller andra som jästhet kunde be-
höra litet. Paketerna innehåller kaffe, smör
socker, fläsk ^{skinka} vetebröd, lever och bullar
karameller och godter.

Tiggare som kommo då, ficko bara litet
vad man kunde ge dem. Det kunde vara
jular då det inte kommo några tiggare
alls.

Städeskor, tryggersorna, och trätterskan fingo tyg till blårandiga bomullsklämmingar, ett par skumpor och 1 par nändukar och 1 tickonorsedel i julkapp.

Prästen och klosteren fingo inget till jul. Sedan när man började jaga mer blev det mycket svårt att man kunde skicka "vilt" som presenter åt bekanta när det parade.

De voro inte så givmilda för prästbarnadama men det blevde och så mycket på husmödama.

ACC. N.R. M. 7283:14.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Präst och klokkare brukade ej få något till jul. Men det var traditionen här såväl som på de övriga gårdarna att prästens skulle bjudas upp någon gång under julkalgen. Men ville ju gärna vara i kontakt med sin präst.

Här på Åsum båkade jag ordna en
fest för barnen på gården. Förut kunde
50-60 st. barn men nu är det bara unge-
fär 30 st. för nu finns här ej så mycket
stadsfolk utan mest dagsarbetare. Festen
båkade vara i skolan som ligger alldeles
bredvid gården. I skolköket dukades
långa bord och där lagades kaffet.
Borden kläddes med lakan och grönt
och armstolar med vackra tyger.
På vass och räs plats låg en hög av
bröd - buller, skorpa och 3 olika kakor, som
jag köpt i Göteborg. För i världen båkade
vi den själva. Sedan fingo de gå över
i gymnastiksalen och där fingo de
vara klädda strumpor och i fullidning
och en pinn med äpplen apelsiner

och gottar. Det följade 2- $\frac{1}{2}$ 3-tiden med
kaffedrickning och sedan blev det dan-
sning gransen som kvädgårdsmästa-
ren klädd och den varade ända till
ljusen nästan brunnit ner. Så fingo
de gottgräsa och så fingo de dansa
ett slag igen. Jag var alltid gäla med
och liksom mina jungfrur som ledde
dansen och hjälpte mig dela ut prisen.
Pastorn brukade vara med och han
lät dem sjunga en julpsalm - var känd
sköna morgonstund och sedan talade
han till dem. Och sedan fick de gå hem
eftre att var och en fått en stor påse att
lägga alla sakerna i.

J år har jag endast givit pengar i julklopp. Frida, huskällerskan, brukade annars frakta pengarna, för julkloppar för en 50 krona - att vi mer än vad barnen fick. Men när jag hade julkloppar i nästan två dagar - sista natten satte jag upp och packade in ända till kl. 3 på natten.

Julklopparna lades vanligen in i vita papper och lades ordentligt i både ändarna för man brukade ej ha band om - endast luck. Det fanns ej något om papper för - det kunde t. o. m. ^{hända} att man fick använda tidningspapper att sätta in julklopparna i. Då bestod tidningarna endast av 2 blad med mycket fin tryck. Men så det var mycket vackert än så var vanliga tidningspapper nu och så

ACC. N:R. M.7283:18.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

luckade man bara fast en vit papp-
perslapp med adressen och eventuella
julkalendersverser på paksen.

Vad tjänarna fångade till jul var
rena gåvor. Det fanns ställen där
tjänarna ingenting fångade till jul
mer än möjligt vis lite pengar.

Klockan 12 på julaftonen åt vi på
Maltstogs en sammenslagen lunch
o middag för tjänarnas skull. Då var
det korv, julskinka, griskuvad och
inkräkt och smår som rebeusmjäll o sylta.

Efter lunchen fick var och en en liten
sitt-lägga in julklappar o.s.v. Och då
skall matmoderen duka sitt eget
stora gästbord och tallriken med gott
åt tjänarna i hemmet. På peppar-
rieten pålades apelsin, äpple, nötter
mandel och russin (särskilt uppskattat)
karameller o marzipangrissar, köpta
pepparskumeller och pepparkaksgr-
isar o.d. Huskällerskan satte ut dessa tall-
riken i sitt skafferi för att sedan dela ut
dem bland tjänarna. Husfäderna hade
skrivit ut kuppet med pengar i och

dessa fick matmodern dela ut efter lunchen då hon kallade in tjänaarna i tur och ordning. Hushållerskan fick 20-25 kr., städerskorna 10 kr. och chaffensen 15 kr. De fick också efter hur länge de varit i tjänoten. Och barnen fick sedan bära med en mangelkorg med julklampor till tjänaarna.

Tjänaarna hade i folkstugan egen julkran klädd med karameller, äpplen och ljus - av vaxstaplar - och fröjligt mycket papprecsaker - änglar o.d.

Barnen fick inga gottisallriker utan de fick äta från de vuxnas gottisbord som de under julen kallade "maskbordet". Det bordet flyttades in sedan julroangeliet lästs och barnen fick läsa upp sina julpsalmer. Under andakts-

Stunden voro tjänarna med uxor.
Annars firade de hela julen för sig själva.
Och nyårsafton och 13-dagsafton firade
de sina släktingar fyllda på nytt med
samma godsaker.

Julklapparna utdelades i matsalen
eller i vår stora hall. De buros ned dit
i stora mangelkorgar och lades på bänkar
och stolar för att man skulle kunna läg-
ga papperet i korgarna. Så fick barnen
springa och hämta dem efter hand &
lämna några i taget till husfaderen
som läste upp julklappsverserna. Se-
dan fick var och en ett litet hörn
av rummet där han kunde ha sina
julklappar liggande ända till nyårs-
helgen så att man kunde veta vad
man fått. På Snogsholm och Sörds-

borg och i prästhemmen var det vanligt att de lade julkapparna under julgransen.

Julgransen bländades på julaftons-
förmiddagen av matmoderna med
sitt hjälps av betjänterna och de av
gästerna, som ville.

Under 80-talet fick vi alla jularna
bota varann jul hos minna föräldrar
och varann jul på Övedskloster. På
90-talet när vi hade egna villor vi
hellre fira julen hemma. Så var
det på julafton först första frukost
sedan lunch-middag som ovan nämnts
och på kvällen riktig middag sedan
allting var över vid 1/29-tiden serverades
bestående av risgrynsgröt och luftfisk
med ryksa ärtor - små gröna sockade,

potatis, smält smör och mjölsås samt
skinka ruop och efteråt the' med
alla sorters kakor.

Efter en del år framflyttades lunch-
middagen till riktig middag
1/2 4 som bestod av gröt, lutfisk
och skinka med potatis och grönsaker
- inga sorts kål utom möjligtvis små
rorukål, vaxbönor o. d. Efteråt kanelkakor
och sandbakelser. (Kål hade vi endast
till anka och gås.) Att sedan ännu
en gång äta gröt och lutfisk på kväl.
Den tyckte vi var för måhligt och
det bröfjör efter några år så att vi
då endast dricker the' och alla olika
sorters kakor.

Vi hade aldrig jultornte för våra
barn - det är gröt för barnbarnen

som denna grändben beträffar ha
jultomte. Det har ibland varit några
av bröderna här eller chauffören

Självra julkloppsutdelningen börja-
de först redan julgransen tänt och
julevangeliet lästs. Under tiden
gick man och åt "snaska gottarna".

Tjänarna som varit med i ena och
andra julevangeliet började sedan att
för sig själva fira julen på samma
sätt med gottärdning och julklopps-
utdelning.

Herrskapets julkloppar voro mag-
nifika i all synnerhet på äreklas-
ter. Där kunde dottern t. ex. få en
eleganta klänning, fina tofflor och
skor och mycket böcker. Andra jul-
kloppar var t. ex. rosvarter, plädar.

stövlar, ridsaddlar, klämnigar. Det var
även dyrbare lekonker och en del
snyckade julklippor. Med omsäker
inberäkning kunde man få 20-
30 julklippor. Till de närmaste
gav man ju de finaste och dyraste
presenterna och till de andra lite
snyckade. Barnen gav inget sådant
men flickorna kunde ju ha sytt
en del omsäker.

Om barnjungen varit länge
i familjen kunde hon ge någon
av barnen en liten present.

På min mormors tid var jul-
klapparna mycket snyckade. Det
var egentligen min Pappa Otto
Kamnel gift sig och fått ungdom.
som som julkapparna började bli
så dyrbare.

ACC. N:R. M. 7283:26

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Juldagens morgon drucko vi kaffe
i hallen innan vi fros till julottan
som började klockan 7. Nu går de
omkring med hov i kyrkan och
tar upp kollekt till de gamla i
sickuen. Men först lades en vit
duk framme på altaret och så skulle
man gå fram och lägga pengar på
altaret men ingen vågade gå fram
från min man och jag förstgjort
det.

På Övedskloster, Söderborg och Snoge-
holm och Björnstups brukade de också
lägga en böna i gröten och den
som fick den blev bönkung eller
böndestilling. Men där var det
ej brukligt att man redan valde ut
ett hov - det var bara på Wramms-
Gunnarstorp. Och där var det inte
bestämt inte till vilka betjänter
man skulle ge bönen - utan här var
det bara 1 böna - och det kunde o-
medelbart bli antingen en kung
eller drottning.

Detta var på nyårsaftonen.

Jag är född 1860 och i mitt hem på
60-talet hade vi alltid julgran som klä-
des med ljus, äpplen och pepparkakor.
Och så var där en mängd pappers-
saker i som vi själva klippt av glans-
papper och vilkespapper. Små smok-
ka girlander av ljusblätt och ljusrött
papper. Så hade vi här också när
barnen var små men nu har vi
bara glitter och ljus.

I mitt hem brukade vi ha julgrans-
plundring. Då bjöds några barn hem-
kusiner eller goda vänner och så dansade
vi i ring runt julgranen och sjöng
julvisor. När vi så dansat slut hjälpte
alla barnen till att kläda av granen
och alla sakerna lades på en bricka.
Så delades de upp i tågar både gottor

och pryddade - utom de vackraste
och finaste pryddade som gjordes
från år till år. Till varje hög fick
barnen så ett äpple och en apelsin.
Sedan fingo de gå hem.

(Varje helgaftron brukade vi dansa
runt granen.) Nästa morgon sattes
granen ut i trädgården. Så länge
den var grön fick den behålla sin
hud men när den var fristockad
togs den till bränsle.

Fäst vi bodde i eget hus i Hälsvingby
hade vi inte ena framför dörren. Det
brukades ej. Men här på Åsum har
både min syster och jag ena eller
granen framför stora ingången.

Här brukar vi sätta i den stora
rabatten på gårdplatzen två stänger

ACC. N.R. M. 7283:30.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

med kärvar. Men man måste
också tänka på fasanerna och rygg-
hönsen och skita ut lite fädd i buska-
gen där man vet att de håller till.
I toppen på julgranen hade vi
alltid en stjärna.

På 80-talet bodde furstinnan Wedel född Hauwiltzen på Sundby i Sömland. Hon älskade djur - i synnerhet hästar. Varje morgon gick hon till dem med en korg morötter. På julafton lät hon sätta upp en gran framför stallet i gårdens och i den hängdes paketer med hästbiod, morötter och äpplen - sådant som hästarna tyckte om. Varje skjut som kom körande förbi skulle stanna för att hästarna skulle få en pakett och under tiden bjöds körsvennarna in på kaffe.

Furstinnan Wedel startade ett luffarskenn på Sundby där de fick mat, logi och ett mål mat. När en luffare stannade där i ett halv

är klagade inspektsen för furstinnan
som bad hälsa att han gärna kunde
sj ut och luffa litet längre - sen kom-
de han så komma tillbaka igen!

Friherinnan Klingens svärmor
tog upp idén med ett luffarhem på
Råbäck för nyötnaren där som var
frivoligast hade fått en uppmaning
att han skulle förläsa ett sådant
hem och därför gjordes ett luffars-
hem till vilket friherinnan Kling-
ens förfäddade varjs jul skänkte
25 kr.

Furstinnan Wedel förde på sin tid
ett fullkomligt eget hov. Hennes
klänningar har nu skänkts till
dramatiska teatern.